

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**DOLNY
ŚLĄSK**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Poradnik dla projektodawców aplikujących o środki w ramach Działania 9.5 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w 2012 roku w województwie dolnośląskim

Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

Marzec 2012

Gender mainstreaming – Standard minimum

Jak wynika z dotychczas zdobytego przez Instytucję Pośredniczącą doświadczenia projektodawcom duży problem sprawia właściwe opisanie tzw. standardu minimum równości płci, który każdy wniosek o dofinansowanie musi spełniać, aby uzyskać pozytywną ocenę merytoryczną. Standard minimum ma formę listy sprawdzającej w Karcie Oceny Merytorycznej, która zawiera pytania, czy wniosek o dofinansowanie spełnia minimalne wymagania w zakresie przestrzegania zasady równości szans kobiet i mężczyzn w projekcie. Zasada gender mainstreaming (równość płci) realizuje jedną z polityk horyzontalnych dotyczącą równości kobiet i mężczyzn. Jest to obowiązek prawny, zapisany w umowach wiążących wszystkie instytucje zaangażowane w realizację PO KL w Polsce. Strategia gender mainstreaming zakłada świadome i konsekwentne uwzględnianie problematyki płci na wszystkich etapach projektu. Równościowe rozwiązania w projektach mają pomóc w pełnej realizacji założeń PO KL związanych z wspieraniem rozwoju społecznego w Polsce. Szczegółowe informacje dotyczące prawidłowego wypełnienia wniosku o dofinansowanie z uwzględnieniem zasady gender mainstreaming znajdują się w Poradniku – *Zasada równości szans kobiet i mężczyzn w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*.

Działanie 9.5

Projekty realizowane w ramach Działania 9.5 są projektami edukacyjnymi, stanowiącymi *oddolną inicjatywę lokalną* na obszarach wiejskich, kierowanymi do mieszkańców gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miast do 25 tys. mieszkańców, które w niskim stopniu uczestniczą w kształceniu przez całe życie, społeczności lokalnych aktywnie działających na obszarach wiejskich na rzecz rozwoju edukacji na terenach wiejskich i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich oraz podmiotów działających na obszarach wiejskich na rzecz przeciwdziałania ich marginalizacji i zapewnienia ich odpowiedniego rozwoju.

Konieczne jest, aby każdy typ projektu przewidziany do realizacji w ramach Działania 9.5, a więc działania o charakterze szkoleniowym, doradczym oraz animacyjnym, służące zwiększeniu aktywności mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie kształcenia przez całe życie na obszarach wiejskich oraz rozwój dialogu, partnerstwa publiczno-społecznego i współpracy na rzecz rozwoju kształcenia przez całe życie na obszarach wiejskich, **zawierał analizę sytuacji kobiet i mężczyzn**, niezależnie od tego, czy wsparcie w jego ramach kierowane jest do osób, czy do instytucji.

W projektach edukacyjnych należy przede wszystkim skupić się na niwelowaniu barier równości przez osłabianie stereotypów płci i podejmowanie „równościowych” działań.

Pytania przewidziane w standardzie minimum:

1. **Czy projekt zawiera analizę sytuacji kobiet i mężczyzn dotyczącą obszaru interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu, która wskazuje na nierówności ze względu na płeć? (punkt 3.1.1 wniosku o dofinansowanie)**

Odpowiedź na pytanie jest pozytywna, jeżeli:

- w punkcie 3.1.1 wniosku o dofinansowanie projektodawca przeprowadzi analizę sytuacji kobiet i mężczyzn w obszarze interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu, a następnie jej wyniki przedstawi w postaci danych jakościowych i/lub ilościowych odzwierciedlających sytuację kobiet i mężczyzn (poprzez **obszar interwencji** należy rozumieć obszary objęte wsparciem w ramach PO KL, np. edukacja, zatrudnienie, integracja społeczna, **natomiast zasięg oddziaływania** projektu odnosi się do przestrzeni, której projekt dotyczy, np. regionu, powiatu, kraju, instytucji itd.),
- wskazane wyżej dane ilościowe uwzględniają podział na wskaźniki dotyczące kobiet i mężczyzn,

- analiza przyczyn problemu, na który ma odpowiedzieć projekt, uwzględnia społeczno – kulturowe uwarunkowania sytuacji kobiet i mężczyzn,
- cele projektu określają adekwatnie liczbowy udział uczestników/uczestniczek projektu w danym obszarze interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu z podziałem na kobiety i mężczyzn,
- projekt identyfikuje i wspiera w szczególny sposób grupę znajdującą się w gorszym położeniu.

Należy pamiętać, że nierówności ze względu na płeć to dysproporcje, które powstają w wyniku istnienia tzw. barier równości płci (np. niewystarczający system opieki przedszkolnej, niski udział mężczyzn w wypełnianiu obowiązków rodzinnych, mała dostępność elastycznych rozwiązań czasu pracy, niski udział kobiet w procesach podejmowania decyzji itd.).

Analiza sytuacji kobiet i mężczyzn w projektach edukacyjnych na obszarach wiejskich to spojrzenie na edukację z perspektywy tego, w jaki sposób przygotowuje ona dziewczęta i chłopców do pełnienia ról społecznych i zawodowych w przyszłości, zaś a w przypadku osób dorosłych to spojrzenie na edukację z perspektywy równego dostępu do kształcenia zarówno kobiet, jak i mężczyzn, pełnionych przez nich ról społecznych i zawodowych, przełamywania segregacji poziomej i pionowej rynku pracy **w kontekście kształcenia przez całe życie.**

Dzieci i młodzież w wieku przedszkolnym i szkolnym na obszarach wiejskich:

Z uwagi na to, że zróżnicowana liczba dziewcząt i chłopców w wielu przedszkolnym/szkolnym na terenie realizacji projektu (np. w przedszkolu, szkole) nie jest nierównością płci, ale faktem demograficznym, podane w analizie dane nie mają odniesienia do barier równości, jeżeli wszystkie dzieci i młodzież otrzymują tę samą ofertę edukacyjną. Celem projektodawcy nie jest zmiana istniejących proporcji. Liczby w podziale na płeć są ważne w przypadku, gdy wsparcie w ramach projektu kierowane jest tylko do części dzieci/młodzieży. W takiej sytuacji projekt powinien zakładać rekrutację zapewniającą udział przedszkolaków (dziewczynek i chłopców)/uczniów i uczennic proporcjonalny do ich udziału w grupie wszystkich dzieci/młodzieży. Udział dzieci/młodzieży w projektach edukacyjnych, stanowiących oddolne inicjatywy lokalne na obszarach wiejskich w ramach Działania 9.5 PO KL powinien być również rozważany pod kątem problematyki kształcenia przez całe życie.

Analiza sytuacji kobiet i mężczyzn w projektach edukacyjnych polega więc na pokazaniu liczby dziewcząt i chłopców, którzy są grupą docelową projektu oraz na odniesieniu się do istniejących barier równości w obszarze edukacji.

Warto też pamiętać, że w projektach edukacyjnych należy przede wszystkim skupić się na zmniejszaniu barier równości przez osłabianie stereotypów płci i podejmowaniu dodatkowych „równościowych” działań, a w mniejszym stopniu zajmować liczbą chłopców i dziewcząt/przedszkolaków oraz uczniów i uczennic, którzy wezmą udział w projekcie.

W analizie sytuacji kobiet i mężczyzn w projektach edukacyjnych warto też zbadać sytuację i potrzeby rodziców dzieci i młodzieży uczęszczających do *przedszkola/szkoły/objętych projektem w ramach innych działań*, np. w celu zorganizowania pracy przedszkola, zajęć w wiejskiej świetlicy, dodatkowych zajęć pozalekcyjnych czy pozaszkolnych w sposób odpowiadający na potrzeby pracujących rodziców, umożliwiającą godzenie życia zawodowego z prywatnym. Przede wszystkim zasadne jest przeprowadzenie analizy pod kątem zaangażowania kobiet i mężczyzn w wychowanie dzieci/młodzieży oraz ich uczestnictwa w rozwiązywaniu problemów np. wiejskiego przedszkola, szkoły itp.

Wskazane jest zatem ujęcie w pkt. 3.1.1 wniosku o dofinansowanie zarówno danych ilościowych (np. liczba matek/ojców samotnie wychowujących dzieci), jak i jakościowych (np. powody słabego zaangażowania ojców w życie przedszkola/szkoły /wychowanie i edukację dzieci– jeżeli występuje).

Dorośle osoby na obszarach wiejskich:

W projektach edukacyjnych skierowanych do osób dorosłych, które w niskim stopniu uczestniczą w kształceniu przez całe życie (np. kursy ponoszące kwalifikacje kończące się uzyskaniem certyfikatu (np. kurs języka angielski, kurs księgowości, kurs obsługi komputera, kurs profesjonalnej obsługi klienta), kursy kwalifikacyjne i szkolenia dla nauczycieli) analiza sytuacji kobiet i mężczyzn powinna dotyczyć obszaru i/lub zasięgu oddziaływania projektu. Rekrutacja uczestników do udziału w projekcie powinna odbyć się z uwzględnieniem zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Podane dane nie mogą być analizą wskazującą na istniejące nierówności, nie mają odniesienia do barier równości, jeżeli wszystkie kobiety i mężczyźni np. na danym obszarze realizacji projektu, czy też np. wszyscy nauczyciele w danej szkole/placówce oświatowej na obszarze wiejskim zostaną objęci szkoleniem. Celem projektodawcy nie jest zmiana istniejących proporcji. Liczby w podziale na płeć są istotne, gdy projekt przewiduje zawężoną rekrutację.

Badając potrzeby realizacji projektu w aspekcie równości płci, należy zwrócić szczególną uwagę na sytuację i potrzeby kobiet i mężczyzn opiekujących się osobami zależnymi, w tym matki i ojców samotnie wychowujących dzieci. Wskazane jest w tym zakresie ujęcie w pkt. 3.1.1 wniosku o dofinansowanie zarówno danych ilościowych (np. liczba matek/ojców samotnie wychowujących dzieci), jak i jakościowych (np. przyczyny niskiego udziału mężczyzn/ojców w wypełnianiu obowiązków rodzinnych).

Analiza sytuacji kobiet i mężczyzn, dotycząca obszaru interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu, ma na celu ukazanie, w jakim położeniu znajdują się kobiety i mężczyźni wchodzący w skład grupy docelowej. Dlatego też istotne jest podanie liczby kobiet i mężczyzn, a także odpowiedzenie na pytania, czy któraś z grup nie znajduje się w gorszym położeniu, jakie bariery równości występują i jakie są tego przyczyny.

Minimalnym wymogiem powinno być podanie w analizie sytuacji kobiet i mężczyzn przynajmniej jednej danej w podziale na płeć, dotyczącej obszaru interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu **wraz z komentarzem/wyjaśnieniem dotyczącym podanej danej w odniesieniu do występowania (bądź braku) którejs z barier równości szans płci.**

Przy czym podanie liczby osób w podziale na płeć wyłącznie w tabeli w pkt. 3.2.1, wniosku, bez wskazania w części opisowej danych jakościowych i/lub ilościowych odzwierciedlających sytuację kobiet i mężczyzn, jest niewystarczające do uzyskania pozytywnej odpowiedzi na którekolwiek z pytań 1-3 standardu minimum. Ujęte w tabeli dane stanowią tylko część analizy.

2. **Czy analiza sytuacji kobiet i mężczyzn zawiera dane ilościowe, które wskazują na brak istniejących nierówności w obszarze interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu? (punkt 3.1.1 wniosku o dofinansowanie)**

Odpowiedź na pytanie jest pozytywna, jeżeli:

- projektodawca po przeprowadzeniu analizy i wskazaniu **danych ilościowych** dotyczących obszaru interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu w pkt. 3.1.1 wniosku o dofinansowanie stwierdza brak nierówności (nie można stwierdzić braku nierówności bez podania danych ilościowych w pkt. 3.1.1 wniosku o dofinansowanie).

Projektodawca może stwierdzić brak nierówności wyłącznie po przeprowadzeniu analizy i przedstawieniu **danych ilościowych**. Dane te muszą być bezpośrednio powiązane ze specyfiką i/lub zakresem oddziaływania projektu.

3. Czy użyte w analizie sytuacji kobiet i mężczyzn dane w podziale na płeć dotyczą obszaru interwencji i zasięgu oddziaływania projektu? (punkt 3.1.1 wniosku o dofinansowanie)

Odpowiedź na pytanie jest pozytywna, jeżeli:

- dane podane w analizie przeprowadzonej w pkt. 3.1.1 wniosku o dofinansowanie są adekwatne do projektu, dotyczą zarówno problemów poruszanych w danym projekcie (obszaru interwencji), jak i zasięgu jego oddziaływania oraz odnoszą się do specyfiki grupy docelowej.

W punkcie tym ważne jest wskazanie danych związanych z celem projektu. Dane ilościowe i jakościowe w podziale na płeć, najbardziej zbliżone i dostępne, wskazane w analizie kobiet i mężczyzn, powinny dotyczyć jednocześnie zasięgu oddziaływania projektu i obszaru interwencji. Np. jeżeli wsparcie jest kierowane do mieszkańców 3 gmin wiejskich województwa dolnośląskiego w zakresie podniesienia kwalifikacji ogólnych w kontekście kształcenia przez całe życie np. kurs języka angielskiego, to do analizy danych powinny zostać użyte dane dotyczące np. osób, które nie posiadają takich kwalifikacji z terenu tych konkretnie 3 gmin, które mają być objęte wsparciem.

4. Czy działania odpowiadają na nierówności ze względu na płeć istniejące w obszarze interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu i/lub różnicują działania (formy wsparcia) dla kobiet i mężczyzn? (punkty 3.1.1 i 3.3 wniosku o dofinansowanie)

Odpowiedź na pytanie jest pozytywna, jeżeli:

- działania (temat/program zajęć/program szkoleń) przeciwdziałają stereotypom w postrzeganiu ról kobiet i mężczyzn (np. zachęcanie kobiet poprzez informację i promocję do udziału w szkoleniach z obsługi komputera. Stereotypy płci przypisujące kobietom niższe umiejętności techniczne, często podzielane przez same kobiety, które rzadziej mają kontakt z nowymi technologiami, mogą stanowić barierę dla samych kobiet znajdujących się zarówno w grupie kadry projektu, jak i uczestników projektu),
- działania są zróżnicowane ze względu na płeć (np. działania skierowane na równościową edukację przedszkolną/szkolną/osób dorosłych na obszarach wiejskich w kontekście kształcenia przez całe życie mają dotyczyć w równym stopniu chłopców/mężczyzn, jak i dziewczynek/kobiet, jednak należy mieć na uwadze ich odmienne potrzeby i wrażliwość),
- działania zapewniają udział osobom posiadającym mniejszą mobilność, większe obciążenie związane z opieką nad osobami zależnymi itp. (należy uwzględnić potrzeby matek/ojców samotnie wychowujących dzieci).

Zaplanowane działania powinny odpowiadać na nierówności i bariery zdiagnozowane w analizie sytuacji kobiet i mężczyzn. Celem projektów edukacyjnych powinno być osłabienie istniejących barier równości poprzez m. in. przekazywanie dzieciom/młodzieży/dorosłym niestereotypowej wiedzy oraz pokazanie szerokiego, niezależnego od płci, spektrum możliwych wyborów życiowych. Działania te

mają też w konsekwencji sprzyjać kształtowaniu partnerskich relacji między płciami, opierających się na zasadzie wzajemnego szacunku, równych praw i obowiązków, wolności od przemocy.

Minimalnym wymogiem do uzyskania pozytywnej odpowiedzi na pytanie dotyczące działań pod kątem równości szans płci jest wskazanie przynajmniej jednego działania odpowiadającego na nierówności ze względu na płeć lub jednego działania zróżnicowanego wobec kobiet i mężczyzn.

Jeżeli w projekcie nie zdiagnozowano barier ze względu na płeć, zaplanowane w nim działania powinny zmierzać do przestrzegania zasady równości płci tak, aby na żadnym etapie realizacji projektu te bariery nie pojawiły się.

5. Czy rezultat(y) są podane w podziale na płeć i/lub wskazują jak projekt wpłynie na sytuację kobiet i mężczyzn w obszarze interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu? (punkt 3.3 wniosku o dofinansowanie)

Odpowiedź na pytanie jest pozytywna, jeżeli:

- rezultaty wynikają z analizy sytuacji kobiet i mężczyzn, są spójne z celami (celem głównym i celami szczegółowymi) oraz działaniami, jakie zaplanowano w kontekście równości szans kobiet i mężczyzn,
- rezultaty zostały przedstawione w sposób umożliwiający stwierdzenie, które z nich i w jakim stopniu dotyczą kobiet i mężczyzn (działania równościowe w obszarze edukacji powinny przede wszystkim zmierzać do niwelowania stereotypów i segregacji,
- osiągnięcie zaplanowanych rezultatów przyczyni się do poprawy sytuacji kobiet i mężczyzn, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb grupy znajdującej się w gorszej sytuacji.

Wykazanie braku nierówności w obszarze i/lub zasięgu oddziaływania projektu (punkt 3.1.1 wniosku) nie zwalnia projektodawcy od podania ilościowych rezultatów w podziale na płeć.

Minimalnym wymogiem do uzyskania pozytywnej odpowiedzi na pytanie dotyczące rezultatów pod kątem równości szans płci jest podanie przynajmniej jednego rezultatu w podziale na płeć (pkt. 3.3) i/lub wskazanie, w jaki sposób projekt wpłynie na sytuację kobiet i mężczyzn w obszarze interwencji i/lub zasięgu oddziaływania projektu.

6. Czy projekt wskazuje w jaki sposób zostanie zapewnione równościowe zarządzanie projektem? (punkt 3.7 wniosku o dofinansowanie)

Odpowiedź na pytanie jest pozytywna, jeżeli:

- projekt włącza przedstawicieli i przedstawicielki grup docelowych w planowanie, realizację i ewaluację projektu poprzez konsultacje, badanie ich potrzeb, włączenie w procesy decyzyjne,
- zasada równości szans przestrzegana jest na każdym etapie zarządzania (również monitoring, ewaluacja),
- w ramach projektu zaplanowano szkolenia kadry zarządzającej z tematyki równości szans, przewidziano zakup książek, podręczników na temat równości szans kobiet i mężczyzn,
- zaplanowano wprowadzenie elastycznych form lub godzin pracy zespołu projektowego, umożliwiających godzenie życia zawodowego z rodzinnym.

Wyrażenie jedynie deklaracji równościowego zarządzania projektem bez wskazania przynajmniej jednego działania, które potwierdzi jego równościowy charakter, jest niewystarczające do uzyskania pozytywnej odpowiedzi.

Standard minimum jest spełniony w przypadku uzyskania co najmniej 2 pozytywnych odpowiedzi z 6 przedstawionych powyżej.

Wyjątki, co do których nie stosuje się standardu minimum:

Wyjątki stanowią projekty o ograniczonej rekrutacji, która wynika z:

- a. **profilu działalności projektodawcy** (ograniczenia statutowe) - zapisy statutowe projektodawcy determinują grupę docelową projektu;
- b. **realizacji działań pozytywnych** (działania te pozwalają na wpłynięcie na niekorzystną sytuację danej płci w konkretnym obszarze interwencji i zasięgu oddziaływania projektu, a tym samym wyrównanie jej szans społecznych i zawodowych) - projektodawca po dokonaniu analizy, poprzedzającej przygotowanie projektu, stwierdza, że w danym obszarze należy wesprzeć wyłącznie jedną płć, ponieważ widzi jej mniejsze szanse;
- c. **zamkniętej rekrutacji** (ze względu na zakres oddziaływania np. na terenie zakładu karnego) - projektodawca po dokonaniu analizy stwierdza, że w grupie są tylko przedstawiciele jednej płci. Nierealne jest objęcie wsparciem obu płci, ponieważ w danym obszarze nie występują. **Zagadnienia związane z równością płci w ramach Działania 9.5:**

A. przykłady działań służących do zrównania szans kobiet i mężczyzn:

- włączanie do zajęć przedszkolnych/szkolnych/zajęć edukacyjnych dla dorosłych w kontekście kształcenia przez całe życie tematyki równości płci, np. prezentowanie ważnych w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym kobiet, pokazywanie kobiet i mężczyzn w aktywnych i niestereotypowych rolach,
- przygotowanie kadry pedagogicznej w przedszkolach/szkołach na obszarach wiejskich poprzez warsztaty do prowadzenia zajęć w sposób niestereotypowy i równościowy, w tym również zajęć dotyczących przemocy, radzenia sobie z trudnymi emocjami,
- wprowadzenie do szkoleń podnoszących kwalifikacje ogólne i zawodowe osób dorosłych na obszarach wiejskich w kontekście kształcenia przez całe życie tematyki równości płci, odniesienie się do segregacji pionowej i poziomej rynku pracy, dyskryminacji wielokrotnej itp.,
- zajęcia pokazujące zróżnicowanie społeczne i jednocześnie promujących różnorodność jako wartość, a szacunek wobec innych i równe traktowanie jako podstawowe zasady,
- zajęcia dotyczące języka, uwrażliwiające na formy męskie i żeńskie nazw zawodów, wykorzystujące przysłowia odnoszące się do kobiet i mężczyzn,
- zapewnienie dziewczynkom i chłopcom/kobietom i mężczyznom możliwości równego udziału w oferowanych zajęciach, w tym zachęcanie i ośmielanie uczestników projektu do przełamywania stereotypów,
- komunikacja dotycząca projektu uwzględniająca fakt istnienia kobiet i mężczyzn: używanie języka wrażliwego na płć i tzw. żeńskich końcówek, bezpośrednie słowne odniesienie się do zasady równości szans kobiet i mężczyzn, w przekazach obrazkowych (np. zdjęcia do publikacji, grafika ulotek, plakatów) uwzględnienie zagadnień dotyczące stereotypów np. publikacja zdjęcia kobiety szkolącej z zakresu obsługi komputera grupę mężczyzn, będących uczestnikami kursu itp.).

B. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn w zarządzaniu projektem:

- wzmocnienie kompetencji zespołu w stosowaniu zasady równości szans w obszarze realizacji projektu (np. warsztaty uwrażliwiające, konsultacje eksperckie),

- zapewnienie możliwości elastycznego czasu pracy,
- określenie obowiązków związanych z realizacją zasady równości szans kobiet i mężczyzn w projekcie (np. zbieranie danych o uczestnikach, monitorowanie wskaźników i sprawozdawczość w podziale na płeć, przygotowywanie materiałów informacyjnych z uwzględnieniem problematyki równościowej),
- włączenie do projektu osób lub organizacji posiadających wiedzę i doświadczenie w prowadzeniu działań z zachowaniem zasady równości szans,
- zapewnienie udziału w procesie podejmowania decyzji w projekcie kobiet i mężczyzn (np. rady partnerskie, komisje rekrutacyjne).

Instrukcja do standardu minimum realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn znajduje się w dokumencie pt. „*INSTRUKCJA wypełniania wniosku o dofinansowanie projektu w ramach PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI*” (1 stycznia 2012 r.).